

МОРСКИ
ПРОСТРАНСТВЕН ПЛАН
НА РЕПУБЛИКА
БЪЛГАРИЯ
2021-2035

РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ

Димитрина ЧАКЪРОВА, Мартин ХРИСТОВ

7

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ	ii
СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ	ii
СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА	iii
1. Въведение	1
2. Рибарство	5
2.1. Любителски риболов.....	5
2.2. Стопански риболов	7
2.3. Аквакултури.....	12
2.4. Рибопреработка	14
2.5. Внос и износ на риба и рибни продукти	15
3. Мерки за развитие на сектор рибарство	18
4. Обобщени изводи.....	22
ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ:.....	25

СПИСЪК НА ФИГУРИТЕ

Фигура 1: Издадени билети за любителски риболов във вътрешността на страната и в Черноморския регион, 2016-2019 г.	6
Фигура 2: Численост на риболовния флот за периода 2012-2019 г.	7
Фигура 3: Разтоварен улов в кг. от даляни в периода 2015-2019 г.	9
Фигура 4: Разтоварване на продукти от стопански риболов (2015-2019 г.)	10
Фигура 5: Нивата на улов в кг. за периода 2015 – 2019 г.	10
Фигура 6: Сезонно разпределение на улова по видове за периода 2015-2018 г.	11
Фигура 7: Годишно производство на аквакултури в Р. България (в тона) за периода 2015-2018 г.	13
Фигура 8: Внос на риба, рибни продукти и други водни организми от ЕС и трети страни	16
Фигура 9: Износ на риба, други водни организми и рибни продукти за ЕС и трети страни, тона.....	17

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ

Таблица 1: Индикатори за оценка на дейностите в областта на рибарството	5
Таблица 2: Оценка на любителския риболов в българската акватория на Черно море по предложените индикатори	6
Таблица 3: Оценка на стопанския риболов в българската акватория на Черно море по предложените индикатори	12
Таблица 4: Оценка на сектор аквакултури в българската акватория на Черно море по предложените индикатори	14
Таблица 5: Оценка на рибопреработка в българската акватория на Черно море по предложените индикатори	14
Таблица 6: Внос на риба и рибни продукти и други водни организми от ЕС трети страни, тона.....	15
Таблица 7: Внос на риба, други водни организми и рибни продукти, тон	15
Таблица 8: Износ на риба и рибни продукти и други водни организми от ЕС трети страни, тона	16
Таблица 9: Износ на риба, други водни организми и рибни продукти, тон	16
Таблица 10: Потребление на риба и рибни продукти средно на лице от домакинството ...	17

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯТА

БАБХ	Българска агенция по безопасност на храните
ДВ	Държавен вестник
ДПШ	Държавно предприятие Пристанищна инфраструктура
ДСМОС	Добро състояние на морската околна среда
ЕС	Европейски съюз
ИАМА	Изпълнителна агенция „Морска администрация“
ИАРА	Изпълнителна агенция „Рибарство и Аквакултури“
ИО	Институт по океанология на БАН
МО	Министерство на отбраната
ПМДР	Програма за Морско дело и рибарство
РДВ	Рамкова директива за водите
РДМС	Рамкова директива за морска стратегия

РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ

1. Въведение

Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури (ИАРА), със седалище в град Бургас, упражнява контрол по прилагането на Закона за рибарството и аквакултурите и осъществява дейностите, свързани с Общата политика в областта на рибарството на Европейския съюз (ЕС).

Общата политика в областта на рибарството е набор от правила за управление на европейските риболовни флотове и опазване на рибните запаси. Чрез нея се управлява общ ресурс, като се осигурява равен достъп на европейските риболовни флотове до водите и риболовните зони на ЕС и се дава възможност на рибарите да се конкурират лоялно. Макар че рибните запаси са възобновяеми, част от тях могат да бъдат изчерпани. Поради това страните от ЕС предприеха мерки, с които да гарантират, че европейската риболовна промишленост е устойчива и не застрашава размера и възпроизводството на рибните популации в дългосрочен план. Последните актуални промени в Общата политика в областта на рибарството влязоха в сила през 2014 г с (Регламент (ЕС) № 1380/2013 на Европейския Парламент и на Съвета от 11 декември 2013 година, относно общата политика в областта на рибарството, за изменение на регламенти (ЕО) № 1954/2003 и (ЕО) № 1224/2009 на Съвета и за отмяна на регламенти (ЕО) № 2371/2002 и (ЕО) № 639/2004 на Съвета и Решение 2004/585/ЕО на Съвета).

ИАРА осъществява държавния надзор, контрола върху риболовните дейности в рибностопански води и обекти, а основните ѝ функции са определени с Устройствения правилник¹ и са свързани с:

- прилагане на Общата политика в областта на рибарството на Европейския Съюз;
- контрол на риболова, аквакултурите и първата продажба на продукти от риболов;
- издаване на разрешителни и удостоверения за стопански риболов;
- регистрация на лицата, които развъждат и отглеждат риба и други водни организми, както и на лицата, извършващи първа продажба;
- проверка и заверяване на сертификатите за улов при внос/износ на риба и рибни продукти от трети страни;
- разпределяне на квотите на Република България за улов на риба, предоставени по международни споразумения и договори;
- опазване на рибните ресурси и контрол по спазването на правилата за любителски риболов и за рибностопански дейности;

¹ обн. ДВ бр. 41/01.06.2010 г., изм. и доп. бр. 62/09.08.2016 г.

ТОМ 7. РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ

- предоставяне на правото на ползване върху рибните ресурси - частна държавна собственост.

Човешкият ресурс в организационните структури и административните звена на агенцията е общо 226 щатни бройки, като 167 от тях са пряко отговорни за контролната дейност. Дейността на агенцията по контрол и мониторинг над сектора се подпомага и от Българската агенция по безопасност на храните (БАБХ), Главна дирекция „Гранична полиция“ към Министерството на вътрешните работи и Изпълнителна агенция „Морска администрация“ (ИАМА). ИАРА играе важна роля в Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство“ (2007-2013) в предходния програмен период 2007-2013 г., изпълнявайки функциите на Управляващ орган.

Законодателна рамка в областта на рибарството и аквакултурите

България е страна-участник в следните подписани и ратифицирани глобални или общоевропейски конвенции, имащи отношение към рибарството и аквакултурите:

- Конвенция за биологичното разнообразие, ратифицирана със закон (обн. ДВ, бр. 22/15.03.1996 г.)

Конвенции, насочени към даден географски регион и съдържащи общи указания за неговото ползване:

- Конвенция за опазване и използване на трансграничните водни течения и международните езера;
- Конвенция за опазване на Черно море от замърсяване;

Конвенции, насочени към опазването на конкретни видове:

- Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска конвенция);
- Конвенция за опазване на мигриращите видове диви животни (Бонска конвенция); Конвенция за международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна (CITES).

Последната въвежда различни инструменти за опазването на есетрите, сред които са квотите за износ, изисквания за лицензиране на легалните търговци и воденето на регистри за тях, въвеждане на система за регистрация на предприятия, преработващи хайвер, универсална система за етикетирание и др.

Законодателството на Европейския съюз за опазване на природата, свързано със сектор Рибарство и аквакултури обхваща следните по-важни документи:

- *Рамкова директива за морска стратегия 2008/56/ЕС* на Република България, с цел създаване на рамка за действие на Общността в областта на политиката за морска околна среда, РДМС) е поддържането или постигането на добро състояние на морската околна среда (ДСМОС) до 2020 г.

ТОМ 7. РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ

- *Директива на Съвета № 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна.* Тя регламентира запазването на природните местообитания и дивата фауна и флора, изисква страните членки на Европейския съюз да вземат адекватни мерки за поддържане или възстановяване на определени хабитати и видове като осигурят техния благоприятен консервационен статус в рамките на естествения им район на разпространение. За изпълнение на основната цел на Директивата за местообитанията се създава Европейската система от специални зони за опазване (СЗО), които заедно със специално защитените зони (СЗЗ) по Директивата за птиците оформят мрежата Натура 2000.

Съгласно тази Директива, редица акватории от България са определени като територии със специален режим на защита, поради наличието на видове риби от значение за общността и описани в Приложение 2 на Директивата. Ефективното управление на защитените зони, в които има риби от Приложение 2, изисква създаването и прилагането на мониторингови програми, осигуряващи адекватна оценка, както на техния консервационен статус, така и на тяхното пространствено разпределение.

- *Рамковата Директива за водите (РДВ) (Директива 2000/60/ЕС на Европейския Парламент и на Съвета, 2000).* Общата цел на тази Директива е постигането на добро екологично състояние на повърхностните води.

В областта на националното законодателство законите, които са най-пряко свързани с опазването на рибните запаси и биологичното разнообразие в моретата, както и регулирането на дейностите в областта на рибарството и аквакултурите са следните:

- *Закон за биологичното разнообразие (ЗБР),* обн. ДВ бр. 77/09.08.2002 г., изм. и доп. ДВ бр. 98/27.11.2018 г. – транспонира основните принципи и изисквания от Директива за птиците и Директива за местообитанията. Законът регламентира изграждането на Националната екологична мрежа като част от европейската екологична мрежа Натура 2000.
- *Закон за рибарството и аквакултурите (ЗРА),* обн. ДВ бр. 41/24.04.2001 г., изм. и доп. ДВ бр. 98/13.12.2019 г., регулира определянето на квоти; въвеждането на забрани за улов по време на размножаване, в определени обекти или зони от тях; въвеждането на временни забрани за улов при промяна в състоянието на запасите на някои видове риби; въвеждането на специфични забрани за ползването на уреди и средства за улов на риби; развитието на аквакултурите като мярка, ограничаваща натиска върху естествените ресурси.
- *Закон за водите (ЗВ),* обн. ДВ бр. 67/24.07.1999 г., изм. и доп. ДВ бр. 61/02.08.2019 г., регламентира ползването на водните ресурси за отглеждането на аквакултурите.
- *Закон за опазване на околната среда (ЗООС),* обн. ДВ бр. 91/25.09.2002 г., изм. и доп. ДВ бр. 81/15.10.2019 г., основен закон, разпоредбите на който намират развитие в редица специализирани закони като ЗБР и ЗРА.

ТОМ 7. РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ

- *Закон за ветеринарномедицинската дейност*, обн. ДВ бр. 87/01.11.2005 г. изм. и доп. ДВ бр. 13/14.02.2020 г.
- *Закон за храните*, обн. ДВ бр. 90/15.10.1999 г. изм. и доп. ДВ бр. 106/21.12.2018 г.

В съответствие с Общата политика в областта на рибарството са определени ограничения на улова, които са с устойчив характер и позволяват поддържането на рибните запаси в дългосрочен план. Това гарантира, че риболовните практики не нарушават способността на рибните популации да се възпроизвеждат. В тази връзка за българската акватория на Черно море ежегодно се определят възможностите за риболов на някои рибни запаси и групи рибни запаси. С Регламент (ЕС) 2019/2236 на Съвета от 16.12.2019 г. за определяне на възможностите за риболов и групи рибни запаси, приложими в Средиземно море и Черно море за 2020 г. са определени възможностите за риболов за риболовни кораби на Европейския съюз в Черно море, относно квотираните видове риби (цаца и калкан).

В съответствие чл. 30, ал. 3, т. 1 от Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА) министърът на земеделието и храните съгласувано с министъра на околната среда и водите определя временни забрани за стопански и любителски риболов във водни обекти по чл. 3, ал. 1, т. 1 и 2 или отделни зони от тях за опазване на популациите от риба и други водни организми. В тази връзка през 2019 г. с цел постигане на дългосрочно опазване и устойчиво развитие на рибните ресурси е издадена Заповед № РД-09-69/01.02.2019 г. на министъра на земеделието, храните и горите с която се въвежда забрана и ограничения на стопански риболов във водите на Черно море.

2. Рибарство

Сектор рибарство е съставен от 4 направления, разделени на любителски риболов, стопански риболов, аквакултурни стопанства и рибопреработка. За да се направи оценка на значимостта на всяко едно направление се използва скала от три нива (високо, средно и ниско)* на база експертна оценка, отчитаща индикатори на дейностите свързани със сектора като социален (високи нива на заетост), икономически (стабилни икономически показатели), екологичен (ниско въздействие върху околна среда), биологичен (натиск върху ресурса) и технически (прекомерна експлоатация). Всеки един от тези индикатори е пряко зависим от начина на експлоатация на биологичния и природен ресурс.

Таблица 1: Индикатори за оценка на дейностите в областта на рибарството

	Високо	Средно	Ниско
<i>Социален и икономически</i>			
<i>Екологичен, биологичен и технически</i>			

Източник: ИАРА, 2019

2.1. Любителски риболов

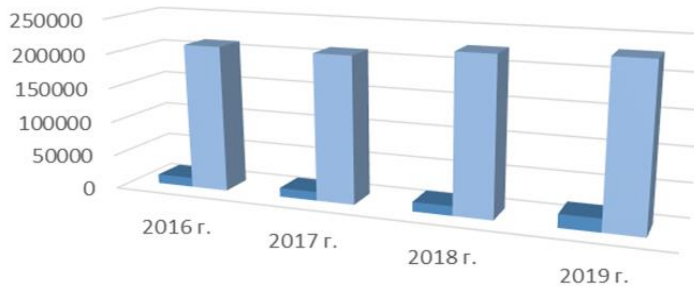
Любителският риболов се дефинира като риболов на водни животни (главно риба), който не представлява основния хранителен ресурс на риболовеца и същевременно не се използва за търговски цели. Съгласно действащата нормативна уредба, любителски риболов се извършва от физически лица след издаване на риболовен билет.

Зоните за любителски риболов са българският участък на р. Дунав, вътрешните морски води, териториалното море и изключителната икономическа зона в Черно море, както и крайдунавските и крайморските езера и блата, вътрешните езера и блата, реките и старите речни корита, баластриерните водоеми, бентовете и изравнителите, гребните канали, хидропарковете и язовирите. Лицата, упражняващи любителски риболов, са ограничени да използват не повече от 3 броя въдици (пръчки) за риболов, с монтирани на тях до две куки (единични или двойни) в изкуствените водни обекти, в Черно море и река Дунав като във водите на Черно море може да се постави чепаре на една от въдиците. Това ограничение определя нивото на техническия индикатор като ниско.

От видовото разнообразие в Черно море, разрешени за любителски риболов са всички видове, с изключение на тези, които са обект на квота цаца *European sprat* (*Sprattus sprattus sulinus*) и калкан (*Scophthalmus maximus*). По данни на ИАРА е представено съотношение на издадените билети за любителски риболов във вътрешността на Република България този на черноморския регион за четиригодишен период (2016 – 2019 г.).

ТОМ 7. РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ

Фигура 1: Издадени билети за любителски риболов във вътрешността на страната и в Черноморския регион, 2016-2019 г.

	2016 г.	2017 г.	2018 г.	2019 г.
■ Черноморски регион	13436	12869	13801	19397
■ България	212509	211970	225909	231466

Източник: ИАРА, 2019 г.

Видно от данните, съотношението се запазва и през четирите години, като в Черноморския регион издадените разрешения са едва 7% от общия брой за страната. Това се дължи главно на изключението в чл. 23, ал. 1 от Закона за рибарството и аквакултурите², където се посочва, че във водите на Черно море не се изисква риболовен билет. Отчитайки тази особеност може да се направи заключение, че броят на лицата, упражняващи любителски риболов, е значително по-голям, което поставя социалния индикатор на високо равнище. Това от своя страна представлява висок риск за биологичното разнообразие на рибния ресурс. Широко разпространената практика уловената риба да се връща обратно във водата би могло да доведе до увеличаване на заболяемостта и смъртността сред някои видове. Също така възможността за задържане на трофейни екземпляри (с тегло и размери по-големи от минимално допустимите) води до изместване в структурата на популацията както и до унищожаване на местообитанията и следователно нивата на риск при екологичния и биологичен индикатори е високо. Прилагането на практики за съвместно управление (правителствени и неправителствени организации) може да помогне за балансиране на социалните и икономическите ползи и целите за опазване. Технологичният и методологическият напредък подобряват способността за мониторинг на биологичната, социалната и икономическата динамика на любителския риболов, които са в основата на способността за максимизиране на ползите за любителския риболов чрез действия на ефективно управление. Изводи от анализа на любителския риболов в Черно море по предложените индикатори е представен на Фигура 1.

Таблица 2: Оценка на любителския риболов в българската акватория на Черно море по предложените индикатори

<i>Индикатори</i>					
<i>Ниво</i>	Социален	Икономически	Екологичен	Биологичен	Технически
	Високо	-	Високо	Високо	Ниско

Източник: ИАРА

² Обн. ДВ бр. 4/2001 г., изм. и доп. ДВ бр. 98/13.12.2019 г.

2.2. Стопански риболов

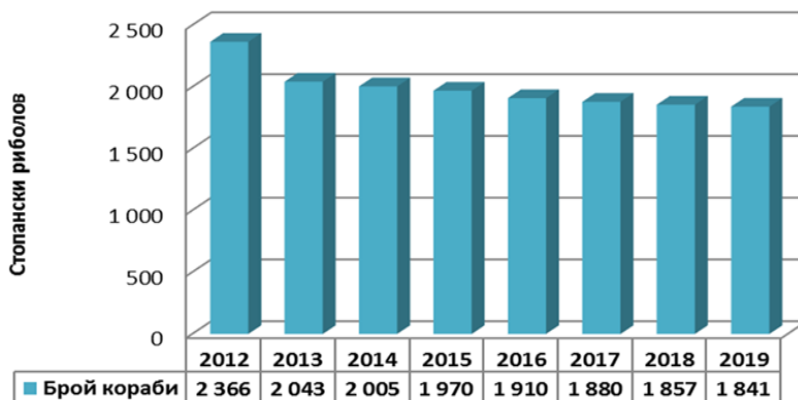
Стопанският риболов е дейност за улов на риба и други морски организми (естествен природен ресурс) с цел осъществяване на търговска печалба. По-голямата част от хората, работещи в направление стопански риболов, са самонаети, като част или цялото им възнаграждение зависи от постъпленията след продажбата на уловената риба. Риболовният флот (съвкупност от всички плавателни съдове извършващи риболовна дейност след издаване на риболовен лиценз) на Република България оперира само в Черно Море и по-точно в териториални води (до 12 морски мили).

Към 31.12.2019 г. българският риболовен флот се състои от 1 841 кораба, опериращи само в Черно Море, с общ капацитет 6 027,43 GT и 53 590,17 kW. През годините числеността на риболовния флот намалява. Това се дължи на редица фактори, като:

- високата средна възраст (над 23 години) на плавателните съдове;
- бързата амортизация на риболовните кораби, дължащо се на излагането им на агресивното влияние на околна среда;
- висока средна възраст на заетите в направление стопански риболов като същевременно липсва приемственост на поколенията;
- недостатъчна възвращаемост на инвестициите за покриване на текущите разходи;
- мерките за постоянно прекратяване на риболовната дейност.

С прилагането на мерките за постоянното прекратяване на риболовните дейности, по Програмата за морско дело и рибарство има за цел да се намали натиска оказан върху рибния ресурс и адаптиране на риболовния флот чрез редуциране на технически свръхкапацитет. По данни на ИАРА до декември 2019 г. скрапираните риболовни кораби по програмата са 103 бр. с общ риболовен капацитет изразен в GT 1 594,77 (- 20,71 %) и 7 550,82 kW (- 12,51 %).

Фигура 2: Численост на риболовния флот за периода 2012-2019 г.

Източник: ИАРА

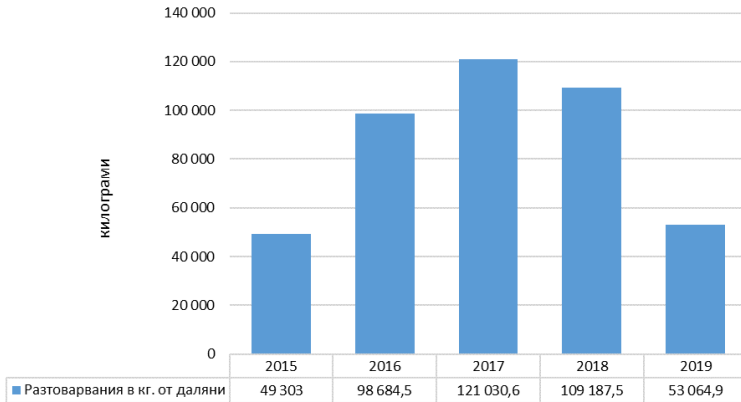
Риболовната техника, използвана в стопанския риболов, се дели условно на пасивна и активна. Това разделение се базира на относителното поведение на целевите видове и принципа на действие на риболовните уреди. При пасивни съоръжения, улавянето на

рибния ресурс се основава на движението на целевите видове към уредите (напр. капани, даляни), докато при активната техника е целенасоченото им преследване (дънни и пелагични тралове, драги). Пасивните риболовни уреди са най-разпространени сред дребномащабния - крайбрежен риболов. Те се разделят на мрежи, капани, куки и въдици. Мрежените риболовни уреди представляват единична или няколко на брой закотвени за морското дъно мрежи (хрилни мрежи). Принципът на действие на хрилните мрежи е основан на движението на целевия вид при миграция или при хранене, като рибата се заплита за хрилната област (между главата и тялото) в едно от очите на хрилната мрежа. Този вид техника е най-ефективен при ниска осветеност или в райони с мътна вода, поради вероятността рибата да избегне хрилната мрежа. Хрилните мрежи се използват за улов на голямо разнообразие от дънни и пелагични рибни видове. Общият принцип при риболова на куки е привличането на рибата към куката посредством примамка така, че рибата да се закачи и задържи. Риболовът на куки е разделен на три типа техника: въдици, чепарета и парагади. Риболовът с въдици и чепарета се практикува предимно от риболовните кораби с обща дължина до 12 метра. При този вид риболов е характерно риболовният съд да е закотвен или да се движи с минимална скорост спрямо дъното (скорост зависи от метеорологичните условия - течение, вятър, вълни). В последните години се забелязва тенденция за механизирани на този вид риболов като за целта се използва голям набор от куки прикрепени към дълги, по няколко метра, корди, които впоследствие се закачат на барабана на механични винчове. Въпреки навлизането на тези устройства, този тип риболов не оказва голям натиск върху рибните запаси. Целевите видове обект на този тип уреди са всички пелагични. Друг тип риболов с куки е риболовът с парагади. Парагадите представляват множество къси поводи от въжета (корди) и куки, навързани на много дълго водещо въже. Парагадите могат да бъдат пригодени както за риболов на пелагични видове, така и за дънни. Дължината на водещото въже може да достигне до няколко километра, а броят на куките – хиляди. Последният вид пасивни риболовни уреди са капаните и винтерите (кошове). Принципът на действие на капанните риболовни уреди е примамване на целевия вид в ограничено пространство, от което е трудно или невъзможно да се завърне в естественото си местообитание. Целевите видове при тази риболовна техника са дънни видове като скарида, раци, попчета.

Сред специализираните капанни уреди за извършване на стопански риболов в Черно море е далянят. Далянят е стационарен мрежен уред за пасивен стопански риболов, който е разположен в определена част от акваторията на Черно море, притежава зона на действие и има точка на привързване на морското дъно или на брега. Този вид риболов има значително приложение при улова на мигриращи пасажни риби и периодични екземпляри край брега. В екологично отношение тези пасивни стационарни уреди нямат деструктивно въздействие върху морското дъно и не водят до влошаване на благоприятното състояние на природните местообитания и видове в плитководните зони. Недостатъци за далянския риболов са значителната стойност на риболовния уред, трудността при поставянето му и опасността от разрушаването му, поради липсата на крайбрежни релефни елементи, формиращи защитени

зони като заливи, силните ветрове и бурното вълнение в Българската акватория на Черно море. По данни на ИАРА от 2019 г. броят на изградените стационарни риболовни уреди – далаяни е 64 броя. По данни на ИАРА уловите през периода 2015-2019 г. от далаяните от стопанско значение са показани на Фигура 3.

Фигура 3: Разтоварен улов в кг. от далаяни в периода 2015-2019 г.

Източник: ИАРА, 2019

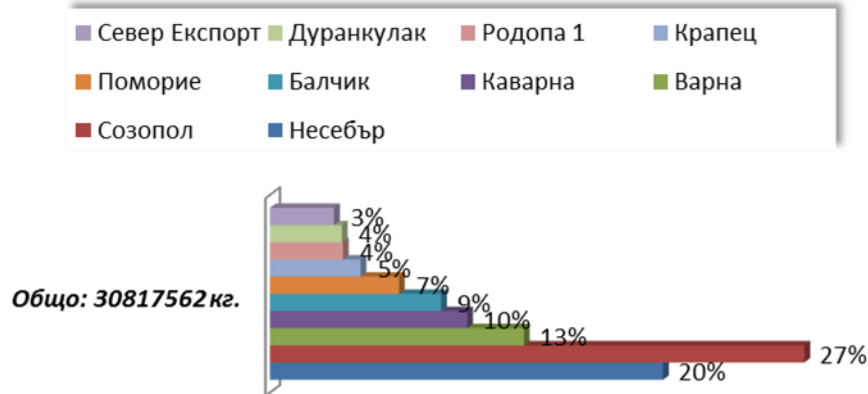
Активните риболовни уреди са траловете. Те се делят на пелагични и дънни (бим тралове). Траловете представляват мрежена торба с конусообразна форма, която се провлачва по морското дъно (бим трал) или във водното тяло. Риболовът с тралираща техника дава над 65% от общия улов. Пелагичните тралове обикновено имат висока селективност на видовете, тъй като се използват за улов на пелагични видове намиращи се в сходна зрялост, които се срещат в едновидови агрегации. Бим траловете са широко използвани за улавяне на различни видове дънни риби. Селективността на размера на целевия вид може до известна степен да се регулира от размера на окото на торбата на трала. В идеалния случай определен размер на окото трябва да позволява освобождаването на всички риби под минимално допустимия размер.

Биологичният, екологичният и техническият индикатор при стопанския риболов се определят от риболовното усилие, необходимо на един, няколко или група риболовни кораби, изразходвано при улова на целевия вид. Риболовното усилие се изчислява чрез умножаване на използвания риболовен капацитет, изразен в бруто тонаж или мощност в kW по времето, необходимо за улавяне на ресурса (дни, часове). От друга страна, използваната риболовна техника оказва допълнително въздействие върху експлоатацията на ресурса. За постигане на пълна и точна картина риболовното усилие се изчислява и за съответната техника, като се умножава използваният риболовен капацитет, изразен в бруто тонаж или мощност в kW по брой куки, брой кошове, дължина на мрежите, площ на тралиране. Отчитайки резултатите за последните три години, индикаторите биологичен, технически и технически са на средно равнище. Главна роля за оценка на стопанския риболов като балансиран, изиграват в голяма степен рестриктивните мерки, заложиени в европейското и национално законодателство, засиленият мониторинг и интензивният контрол над целия сектор.

ТОМ 7. РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ

Местата за разтоварване на продукти от стопански риболов на територията на Република България са общо 75 на брой (Приложение 1), като десетте от тях с най-голяма използваемост и значимост са Созопол, Несебър, Варна, Каварна, Балчик, Поморие, Север Експорт (Варна), Крапец, Родоп 1 (Варна) и Дуранкулак. Разтоварванията в тези пристанища съставляват 84% от общия брой.

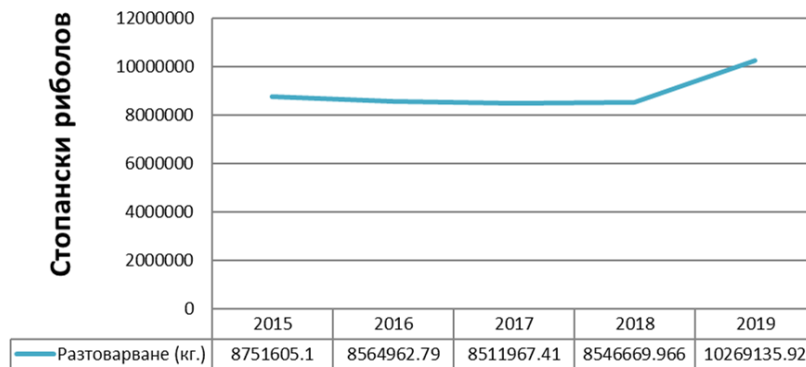
Фигура 4: Разтоварване на продукти от стопански риболов (2015-2019 г.)

Източник: ИАРА

Поради тясната взаимовръзка между стопанския риболов и директното предлагане на продукцията в пресен вид на пазара, без допълнителна обработка, целяща да се добави допълнителна стойност, социалният индикатор се разглежда като съвкупност на заетите с риболова (рибари) и регистрираните купувачи. Общият брой на заетите е 3 540 души, от които 1 738 рибари. Въпреки че броя на заетите в направление стопански риболов не е толкова голям, социалният индикатор е поставен на средно ниво поради значимостта на стопанския риболов като основен снабдител на черноморски риби и организми за осигуряване на хранително разнообразие в България.

Фигура 5: Нивата на улов в кг. за периода 2015 – 2019 г.

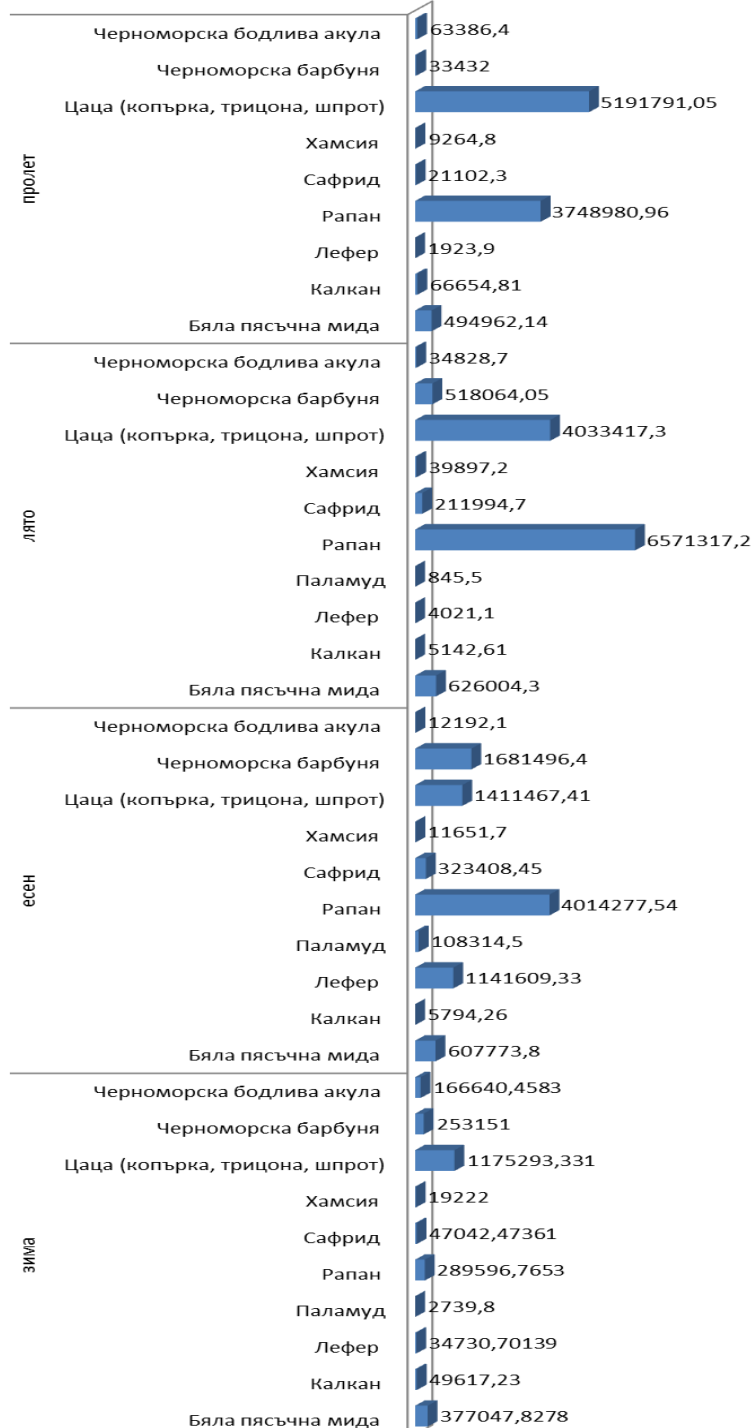
Източник: ИАРА

Икономическият индикатор е поставен на средно ниво въпреки значителното покачване на стойността на показателя за възвращаемост на инвестициите, които през 2017 г. са 0,23%, а през 2018 г. 12,34%. През 2015 и 2016 г. възвращаемостта на инвестициите бележи сериозни

ТОМ 7. РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ

колебания и дори достига отрицателна стойност през 2016 г. В заключение икономическият показател е стабилен в краткосрочен план, но не и в дългосрочен.

Фигура 6: Сезонно разпределение на улова по видове за периода 2015-2018 г.

Източник: ИАРА

Извод от анализа на стопанския риболов в Черно море по предложените индикатори е представен в Таблица 3.

Таблица 3: Оценка на стопанския риболов в българската акватория на Черно море по предложените индикатори

Индикатори					
Ниво	Социален	Икономически	Екологичен	Биологичен	Технически
	Средно	Средно	Средно	Средно	Средно

Източник: ИАРА

2.3. Аквакултури

През последното десетилетие производството на аквакултури в България се увеличава и видовете се обогатяват. Политиката на ЕС за намаляване на стопански риболов в морски води, с оглед доказаното намаляване на местните популации и увеличаващото се търсене на риба и рибни продукти на национално ниво, доказва необходимостта от реструктуриране на отрасъла. Аквакултурата представлява дейност, която има за цел размножаването и отглеждането на различни водни организми. Неин обект са широк спектър от растения и животни, които се различават не само по своята биология, но и по местообитанието си и средата, в която се отглеждат – океани, морета, реки и т.н. В България са развити два подсектора на аквакултурите: отглеждане на сладководна риба (в топла или студена вода) и отглеждане на морски аквакултури. Във връзка със забраната за извършване на стопански риболов във вътрешните водоеми на страната, влязла в сила от м. август 2012 г., и необходимата за това пререгистрация, се увеличава броят на активните регистрирани производители на аквакултури. Наблюдаващата се тенденция към нарастване на броя на регистрираните сладководни аквакултурни стопанства през годините води до достигане на 84% през 2018 г. от общото производство на аквакултури в България и 16% за черноморските аквакултури. Производствените съоръжения за морски аквакултури са за производство основно на черна морска мида. Пазарен интерес представляват и други видове молюски, интродуцирани в Черно море като пясъчната мида (*Mya arenaria*) и рапана (*Rapana venosa*), които към момента са единствено обект на улов, без да се разработват методи за развъждането и отглеждането им. По данни на Изпълнителна агенция по рибарство и аквакултури през последните години сред морските аквакултури се наблюдава разнообразие и на други видове, като калкан, дънен морски червей и др. През 2017 г. и 2018 г. производството на аквакултури в крайбрежните акватории на страната ни показват незначително намаляване, като причина е прекратяването на дейността. През 2019 г. се очаква нарастване на производството им, като за развитие на сектора допринася изграждането на нови стопанства, както и модернизиранието и увеличаването на производствени мощности по Програма Морско дело и рибарство. Общият брой производствени центрове към 2019 г. е 750, от които 25 са черноморските аквакултури. При анализ на производствените обеми в сектора в периода 2015-2018 г. се наблюдава ясно очертаваща се тенденция на нарастване на продукцията и достигането на 16 513,78 тона за 2019 г., но повишаването на националната ни продукция е резултат основно от повишени количества във вътрешните водоеми. Запазващата се тенденция към нарастване на

производството на черноморските аквакултури спрямо общото количество продължава и като през периода 2018-2019 г., показвайки незначително понижаване поради прекратяване на дейността на част от мидените плантации.

Динамиката на производствените обеми на вътрешните водоеми и морските аквакултури за периода 2015–2019 г. на Фигура 7 показва успеха на производството на сладководните басейни, вследствие на различаващите се природните условия от черноморското ни крайбрежие.

Фигура 7: Годишно производство на аквакултури в Р. България (в тона) за периода 2015-2018 г.

Източник: ИАРА

Изискванията и факторите за създаване на морски аквакултури в българската акватория на Черно море имат разнороден характер. От една страна са изискванията към почвата, физикохимичните свойства на водата, степента на морските течения, дълбочината, изборът на местоположението, и от друга страна - регулаторните изисквания към техническите съоръжения във водите на Черно море.

Като лимитиращи фактори за развитието на аквакултура по черноморското ни крайбрежие могат да бъдат посочени липсата на добре защитени от вълнение райони, като лимани, силно врязани в сушата заливи, температурният режим на черноморските води в годишен аспект. Тези фактори влияят негативно върху стойността на производството на морски организми. В същото време, благоприятни условия за създаването на мидени ферми по нашето крайбрежие съществуват, като отглежданите миди се отличават с добро качество и висок рандеман. Особено перспективно е създаване на затворен цикъл на производството чрез изграждане на преработвателни предприятия към мидените плантации.

Друг значителен фактор с негативен ефект върху развитието на морските аквакултури е силното антропогенно замърсяване, което се изразява в значителна еутрофикация и появата на “цъфтежи”, причиняващи “кислороден дефицит” и “замори” в засегнатите участъци в крайбрежния район. Създаването на пречиствателни съоръжения, недопускането на попадане на нефтопродукти, ще даде възможност за развитие на аквакултурите в повече части на черноморския ни бряг. Същевременно с изискванията при избора на място и

условия за черноморска аквакултурна дейност, трябва да бъдат взети предвид и регулаторните изисквания на националното и европейско законодателство.

Производството на аквакултури играе все по-важна роля за задоволяване на потребностите от риба и представлява алтернатива на стопанския риболов, което влияе силно върху постоянно намаляващите и силно застрашени рибни ресурси в естествените водоеми. Биологичният и екологичният индикатор са с ниски стойности поради липсата на натиск върху естествените популации и ниското въздействие върху околната среда. Икономическият (стойност на производството) и социалният индикатор (брой заети в сектора, обща значимост) са с високи стойности, докато техническият индикатор е с ниска стойност (недостатъчно разнообразие на производството от морска аквакултура).

Таблица 4: Оценка на сектор аквакултури в българската акватория на Черно море по предложените индикатори

<i>Индикатори</i>					
<i>Ниво</i>	Социален	Икономически	Екологичен	Биологичен	Технически
	Високо	Високо	Ниско	Ниско	Средно

Източник: ИАРА

2.4. Рибопереработка

Рибопереработката обхваща процесите от момента на улова на рибата и/или други водни организми или от отглеждането им до доставката на крайния продукт на клиента. Въпреки че рибопереработката се отнася конкретно до рибата, на практика обхваща всички водни организми, добивани за търговски цели, независимо дали са уловени или са продукт от аквакултури.

Потребителските навици са се променили значително в последно време поради динамичния начин на живот, в следствие на което се забелязва все по-малко търсене на цяла (прясна) риба. Това оказва изключително негативно влияние както в социален, така и в икономически аспект, върху стопанския риболов и аквакултурните стопанства. Тази тенденция налага адаптиране на сектора, като един от начините е да се добави допълнителна стойност на уловената или произведена продукция чрез преработка. По този начин предлаганият продукт съдържа различни характеристики (филитиран, изчиства, допълнително овкусен, опушен и т.н.), които позволяват да се извлече максимална стойност от рибата. На територията на Република България функционират 49 предприятия за рибопереработка, а броят на заетите е 1 715 човека.

Таблица 5: Оценка на рибопереработка в българската акватория на Черно море по предложените индикатори

<i>Индикатори</i>					
<i>Ниво</i>	Социален	Икономически	Екологичен	Биологичен	Технически
	Високо	Високо	-	-	-

Източник: ИАРА

2.5. Внос и износ на риба и рибни продукти

По данни на Национален статистически институт (НСИ), през 2018 г. в страната са **внесени** общо 42 469 тона риба и рибни продукти. Това е с 2,3% по-малко спрямо предходната година, поради свиване на доставките на водни безгръбначни, замразена риба и филета, докато тези на прясна, охладена и сушена риба, ракообразни, мекотели и преработени продукти от риби и други водни организми се увеличават.

Традиционно най-голям дял на внесените количества риба и рибни продукти през периода 2015-2018 г. се заема от държави членки на Европейския съюз (ЕС). Сред доставките от ЕС основни партньори са Румъния, Испания, Нидерландия, Полша, Гърция, Дания и Швеция. От друга страна, през периода 2015-2018 г., вносът на риба и рибни продукти от трети страни бележи ръст. В рамките на годините, най-съществен е вносът от Канада, Исландия, Мароко, Турция и Китай. Традиционно, най-голям дял от общия внос на риба, водни организми и рибни продукти заема този на замразената риба. От друга страна, доставките на прясна риба и ракообразни също бележи ръст.

Таблица 6: Внос на риба и рибни продукти и други водни организми от ЕС трети страни, тона

Година	Европейски съюз	Трети страни
2015	26 376	8 660
2016	28 050	9 686
2017	32 514	10 940
2018	30 014	12 455

Източник: НСИ

Таблица 7: Внос на риба, други водни организми и рибни продукти, тон

Продукти	2015	2016	2017	2018
Риби, филета, ракообразни, мекотели, в това число	30 975	37 724	43 454	42 469
Живи риби - сладководни и морски	274	22	115	241
Риби - пресни или охладени, с изкл. на филетата	3 789	3496	4298	4 818
Риби - замразени, с изкл. на филетата	18 585	18 596	19 104	18 406
Филета и други меса от риби, пресни или охладени, замразени	3 224	3 343	3 293	2 751
Риби - сушени, осолени и пушени	356	347	451	770
Ракообразни	2 224	3463	4 159	4658
Мекотели	1 114	1 070	2 809	3 429
Водни безгръбначни, различни от ракообразните и мекотелите	1 390	2 548	5 393	2 917
Готови храни и консерви от риби, хайвер	2 795	3 060	2 831	3 473
Ракообразни и мекотели, консервирани	1 101	1 778	1000	1006

Източник: НСИ

ТОМ 7. РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ

По данни на НСИ, през 2018 г. **общият износ** на риба, други водни организми и рибни продукти бележи спад като се наблюдава чувствително редуциране на износа на мекотели (пресни, замразени или сушени) и живи риби. Значителни за износ количества са реализирани в Румъния, Швеция, Гърция, Белгия и Испания. Износът на риба и рибни продукти за трети страни се свива, като е насочен предимно за Южна Корея, Сърбия, Босна и Херцеговина, Япония и Китай.

Фигура 8: Внос на риба, рибни продукти и други водни организми от ЕС и трети страни

Източник на данни: НСИ, обработка ИАРА

Таблица 8: Износ на риба и рибни продукти и други водни организми от ЕС трети страни, тона

Година	Европейски съюз	Трети страни
2015	8 058	2 966
2016	9 673	2 890
2017	13 564	4 135
2018	13 122	3 587

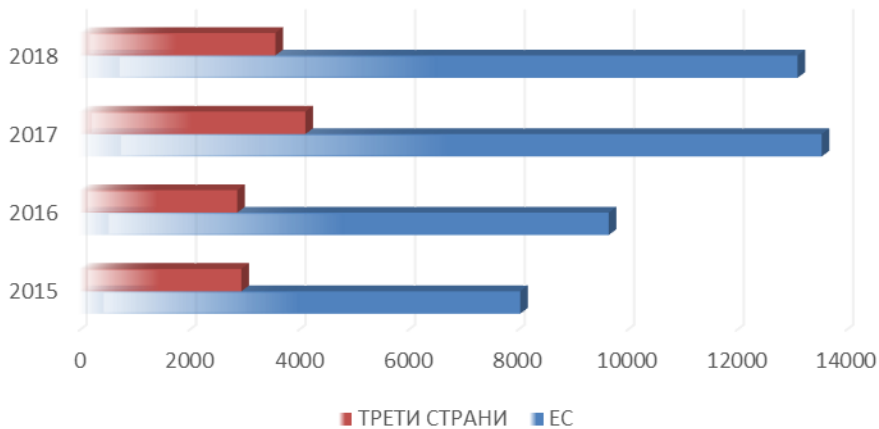
Източник: НСИ

Таблица 9: Износ на риба, други водни организми и рибни продукти, тон

Продукти	2015	2016	2017	2018
Риби, филета, ракообразни, мекотели, в това число	5 911	12 134	17 698	16 709
Живи риби - сладководни и морски	1 242	1 149	2 147	1 414
Риби - пресни или охладени, с изкл. на филетата	974	1 658	1 866	2 347
Риби - замразени, с изкл. на филетата	1 897	1 148	1 630	1 980
Филета и други меса от риби, пресни или охладени, замразени	216	213	222	360
Риби- сушени, осолени и пушени	383	196	327	745
Ракообразни	49	82	130	120
Мекотели	1 151	2 668	5 061	3 545
Готови храни и консерви от риби, хайвер	1 339	2 070	2 116	2 653
Ракообразни и мекотели, консервирани	2 233	2 902	3 826	3 306

Източник: НСИ

Фигура 9: Износ на риба, други водни организми и рибни продукти за ЕС и трети страни, тона

Източник на данни: НСИ, обработка ИАРА

По данни на НСИ, България е сред последните места по потребление на риба и рибни продукти сред Европейските страни. През последните години се наблюдаваше понижаване на потреблението на консумация на риба и рибни продукти, като за 2017 г. бележи най-ниска стойност.

Таблица 10: Потребление на риба и рибни продукти средно на лице от домакинството

Продукти	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Риба и рибни продукти - kg	5.3	5.4	5.4	6.7	5.7	5.2	5.0	4.9	5.2

Източник: НСИ

Няколко са причините, довели до сравнително по-ниското ниво на консумация на риба:

- Липса на традиции да се консумира риба;
- Сезонност на продажбите от риба и рибни продукти, свързана с технологичен цикъл на производство.
- Характер на производството и риболова, обусловен от специфичните климатични условия в страната;
- Липса на добре организирана инфраструктура на пазара за риба и рибни продукти и недостатъчно ефективна реклама.

3. Мерки за развитие на сектор рибарство

Развитието на сектора се подпомага от Програмата за морско дело и рибарство (ПМДР), насочена към постигането на динамично, устойчиво и конкурентоспособно развитие на рибарството и аквакултурата в периода 2014-2020 г. Размерът на безвъзмездна помощ за един кандидат варира в рамките на 50% до 100% от общата стойност на проекта, варираща в зависимост от избраната процедура. Бюджетът на програмата е 222 071 249,13 лв. като финансирането от ЕС е в размер на 172 243 341,03 лв. Към 04.01.2020 г. процентното изпълнение на програмата е 64,73%. Стратегията на Програма за морско дело и рибарство 2014-2020 г. подпомага осъществяването на основните цели и приоритети на ЕС за периода 2014-2020 г. и принципите на Обща политика в областта на рибарството (ОПОР), свързани с жизнеспособността, конкурентоспособността и екологичната устойчивост в секторите на рибарството и аквакултурите и насърчаването на социалното сближаване и заетостта в зависимите от рибарството общности. С оглед на идентифицираните предизвикателства и приоритетите на Европейски фонд за морско дело и рибарство (ЕФМДР), в националната стратегия на Програма морско дело и рибарство са дефинирани следните приоритети и цели за изпълнение на ПМДР

Приоритетна ос 1. Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство, характеризиращо се с ефективно използване на ресурсите;

Приоритетна ос 2. Насърчаване на устойчиви в екологично отношение, иновативни, конкурентоспособни и основани на знания аквакултури, характеризиращи се с ефективно използване на ресурсите;

Приоритетна ос 3. Насърчаване на изпълнението на Общата политика в областта на рибарството (ОПОР);

Приоритетна ос 4. Повишаване на заетостта и териториалното сближаване;

Приоритетна ос 5. Насърчаване на предлагането на пазара и преработването;

Приоритетна ос 6. Насърчаване на изпълнението на интегрираната морска политика;

Приоритетните оси № 3 и № 6 са свързани основно с дейности, изпълнявани от администрацията за контрол и мониторинг на сектор „Рибарство“ и не представляват интерес за частни инвеститори. Най-голям интерес от страна на сектора, както от действащите фирми, така и от новите инвеститори в бранша, са мерките по програмата, които финансират инвестициите свързани с риболова, създаването на аквакултурни стопанства и преработката на риба и рибни продукти, респективно приоритети № 1, 2 и 5. Възможностите, които предоставят тези три приоритетни оси, са представени по-надолу.

Приоритетна ос 1: Насърчаване на устойчиво в екологично отношение, иновативно, конкурентоспособно и основано на знания рибарство, характеризиращо се с ефективно използване на ресурсите.

Бенефициенти по тази приоритетна ос са юридически лица и еднолични търговци; собственици на риболовни кораби; общини и юридически лица, собственици на рибарски пристанища, кейове за разтоварване, рибни борси и покрити лодкостоянки; партньорски научни институти и организации за мерките свързани с иновации. Финансират се проекти по следните мерки:

1.1. Диверсификация и нови форми на доход – подпомагат се инвестиции, които допринасят за диверсифицирането на доходите на рибарите чрез допълващи дейности, включително инвестиции на борда на корабите, риболовен туризъм, ресторанти, екологични услуги и образователни дейности в областта на рибарството.

1.2. Здраве и безопасност - мярката подпомага инвестиции на борда или в индивидуално оборудване за подобряване на хигиената, здравето, безопасността и условията на труд на рибарите, при условие, че посочените инвестиции надхвърлят изискванията съгласно правото на ЕС или националното право.

1.3. Окончателно преустановяване на риболовните дейности – осигурява се помощ при окончателно преустановяване на риболовните дейности, чрез скрапиране на риболовните кораби или чрез модифициране на корабите за извършване на дейности, различни от стопански риболов.

1.4. Ограничаване на въздействието на риболова върху морската среда и за адаптиране на риболова към защита на видовете, свързани с инвестиции – финансира се оборудване за подобряване на избирателността на риболовните уреди; оборудване, което осигурява прекратяване на изхвърлянето чрез избягване и намаляване на нежелания улов на запаси с търговско значение или с нежелания улов, който трябва да бъде разтоварен на сушата; оборудване за ограничаване и когато е възможно, премахване на физическото и биологичното въздействие на риболова върху съответната екосистема или морското дъно; оборудване за защита на риболовните уреди и улова от бозайници и птици.

1.5. Иновации, свързани с опазването на морските биологични ресурси – подпомага се разработването или въвеждането на нови технически или организационни знания, водещи до намаляване на въздействието от риболовните дейности върху околната среда, включително по-добри риболовни техники и по-висока избирателност на риболовните уреди, или постигането на по-устойчиво използване на морските биологични ресурси и съвместно съществуване със защитените хищници.

1.6. Опазване и възстановяване на морското биологично разнообразие и екосистеми и компенсационни режими в рамките на устойчивите риболовни дейности, свързани с инвестиции в: събиране на отпадъци в морето от рибарите; изграждане, монтаж или осъвременяване на стационарни или преносими съоръжения, целящи опазването и

развитието на морската флора и фауна; по-доброто управление или съхранение на морските биологични ресурси; подготовка, включително проучвания, изготвяне, мониторинг и актуализиране на планове за опазване и управление на дейностите, свързани с риболова, по отношение на обекти от „НАТУРА 2000“ и специални защитени територии, посочени в Директива 2008/56/ЕО и свързани с други специални местообитания; управление, възстановяване и мониторинг на защитени морски територии, защитени зони и обекти по „НАТУРА 2000“.

1.7. Добавена стойност, качество на продуктите и използване на нежелания улов – подпомагат се инвестиции, които добавят стойност към продуктите от риболов, по-специално като позволяват на рибарите да извършват преработване, предлагане на пазара и пряка продажба на собствения си улов; иновативни инвестиции на борда на корабите, които водят до повишаване на качеството на продуктите от риболов.

1.8. Рибарски пристанища, кейове за разтоварване, рибни борси и покрити лодкостоянки – подпомагат се инвестиции за подобряване на инфраструктурата в рибарските пристанища, рибните борси, кейовете за разтоварване и покритите лодкостоянки, включително инвестиции в съоръжения за събиране на отпадъци и на морски отпадъци. Подпомагането по тази мярка не покрива изграждането на нови пристанища, нови кейове за разтоварване или нови рибни борси.

Приоритетна ос 2: Насърчаване на устойчиви в екологично отношение, иновативни, конкурентоспособни и основани на знания аквакултури, характеризиращи се с ефективно използване на ресурсите

Бенефициентите по Приоритетна ос 2 са юридически лица, опериращи в сектор „Рибарство“ и новосъздадени дружества; партньорски научни институти и организации за мерките свързани с иновации; неправителствени организации за мерките свързани с аква-екология. Мерките, които се подкрепят по Приоритетна ос 2, включват:

2.1. Иновации – подпомага се развитието на техническите, научните или организационните знания в стопанствата за аквакултури, с които се понижава въздействието върху околната среда, намалява се зависимостта от рибно брашно и масло, насърчава се устойчивото използване на ресурсите в аквакултурите, подобрява се хуманното отношение към животните или се улеснява прилагането на нови, устойчиви производствени методи; разработване и въвеждане на нови видове аквакултури на пазара, нови или значително подобрени продукти, процеси или управленски и организационни системи; проучване на техническата и икономическата осъществимост на иновативните продукти и процеси.

2.2. Продуктивни инвестиции в аквакултура – подпомага продуктивните инвестиции в аквакултурите; диверсификацията на продукцията на аквакултурите и отглежданите видове; осъвременяването на обектите за аквакултури, включително подобряването на условията на труд и безопасност за работещите в сектора; подобряването и осъвременяването, свързани със здравето на животните и хуманното отношение към тях,

включително закупуване на оборудване за предпазване на стопанствата от диви хищници; повишаване на качеството или добавената стойност на продуктите от аквакултури; възстановяване на съществуващите изкуствени водоеми или лагуни, използвани за аквакултури, чрез премахване на утайките или инвестиции, насочени към предотвратяване на отлагането на утайки; диверсификация на доходите на предприятията за аквакултури чрез допълнителни дейности; намаляване на отрицателното въздействие или повишаване на положителното въздействие върху околната среда, както и ефективно използване на ресурсите; насърчаване на затворени рециркулационни системи; повишаване на енергийната ефективност и насърчаване на преминаването на предприятията за аквакултури към възобновяеми източници на енергия.

2.3. Насърчаване на нови производители на аквакултури – подпомага се създаването на предприятия за устойчиви аквакултури от нови производители на аквакултури.

2.4. Преминаване към схеми по управление на околната среда и одитиране и към биологични аквакултури - преминаване от традиционни производствени методи в областта на аквакултурите към биологични аквакултури.

2.5. Аквакултури, осигуряващи екологични услуги - финансиране на методи за производство на аквакултури, съвместими със специфичните нужди на околната среда и обект на специфични изисквания за управление на защитените зони НАТУРА 2000; разходи, пряко свързани с участие в ex-situ опазване и възпроизводство на водни животни, в рамките на програми за опазване и възстановяване на биоразнообразието, разработени от публични органи, или под техен контрол; опазване и подобряване на околната среда, биоразнообразието и управлението на ландшафта и традиционните характеристики на зоните за аквакултура.

Приоритетна ос 5: Насърчаване на предлагането на пазара и преработването

Бенефициентите по Приоритетна ос 5 са юридически лица със стопанска и нестопанска цел, опериращи в сектор „Рибарство“. Мерките подкрепени по Приоритетна ос 5, включват следните групи мерки:

5.1. Планове за производство и предлагане на пазара - подпомага се подготовката и изпълнението на планове за производство и предлагане на пазара, изготвени от организациите на производителите.

5.2. Помощ за съхранение - помощ за компенсиране на организации на производители и асоциации на организации на производители за съхранение на продукти от риболова.

5.3. Предлагане на пазара – подпомагане създаването на организации на производители, на асоциации от организации на производители или на междубраншови организации; търсене на нови пазари и подобряване на условията за пускане на пазара на продукти от риболов и аквакултури; повишаване на качеството и добавената стойност чрез улесняване на прякото предлагане на пазара на продукти от риболов от страна на дребномащабни

крайбрежни рибари или на рибари, които ловят от брега, представянето и опаковането на продуктите и проследяването на продуктите от риболов или аквакултури.

5.4. Преработване на продуктите от риболов и аквакултури – подпомагане реализирането на икономии на енергия или намаляване на въздействието върху околната среда, включително третирането на отпадъци; подобряване на безопасността, хигиената, здравето и условията на труд; подпомагане преработването на улов на риба от видове с търговско значение, който не може да бъде предназначен за консумация от човека; преработване на странични продукти, получени в резултат на основни дейности от преработването; преработване на продукти на биологичните аквакултури, които водят до нови или подобрени продукти, нови или подобрени процеси или нови или подобрени управленски и организационни системи.

4. Обобщени изводи

От анализа на развитието на сектор „Рибарство и аквакултури“ могат да се систематизират следните силни и слаби страни и обобщени изводи:

Силни страни:

- Наличие на информационно-статистическа система, в която се регистрират, обработват и обобщават данни от сектор „Рибарство и аквакултури“. Поддържането ѝ и достъпа на данните се осъществява от Дирекция „Управление на рибарството и опазване на рибните ресурси“ към ИАРА, съгласно Устройствения правилник;
- Постоянно присъствие на инспектори на ИАРА на по-важните пристанища, което, освен възможност за ефективен контрол, дава възможност за предоставяне на важна информация за управлението на рибарството на заинтересованите лица;
- Повишаване информираността на заинтересованите лица в бранша посредством информационни кампании, регулярни срещи и публикуване на информация на интернет страницата на ИАРА;
- Постоянен мониторинг на риболовните кораби, извършващи улов на калкан. Съгласно установените на национално ниво правила, всеки кораб, който желае да лови калкан трябва да бъде оборудван с проследяващо устройство, свързано с Центъра за наблюдение на риболовните кораби;
- Сътрудничество с други администрации по отношение на техническите характеристики на риболовните кораби с Изпълнителна агенция “Морска администрация (ИАМА) и борбата с незаконния, недеклариран и нерегулиран риболов с (Гранична полиция, Българска агенция по безопасност на храните);
- Засилени съвместни проверки на ИАРА и ИАМА за проверка и измерване на мощностите на двигателите на риболовните кораби;

ТОМ 7. РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ

- Повишена контролна дейност и мониторинг, което подобрява своевременното администриране на риболовната дейност чрез подобрена комуникация и координация между звената и централното управление на администрацията;
- Подобрена законова национална рамка чрез въведени промени в Закона за рибарството и аквакултурите (ЗРА), които позволяват да се предприемат ефективни мерки срещу неактивните плавателни съдове, както и срещу непредоставянето на формуляр за икономическа статистика. Това позволява събирането на по-точна и пълна икономическа информация за състоянието на риболовния флот в Република България;
- Наличието на административни мерки срещу незаконния, недеklarиран и нерегулиран риболов чрез прилагането на точкова система за извършени тежки нарушения, при която е възможно да се стигне и до отнемане на издадено разрешително за стопански риболов.

Основните проблеми на подсектора са свързани с идентифицираните **слаби страни**, а именно:

- Разпръснатите регулации в различни законови и подзаконови актове, различните отговорни институции и застъпването или разминаването на отговорностите, несъвместените процедури;
- Зависимостта от сезонността на уловите на някои ценни видове риба;
- Незадоволителното състояние на инфраструктурата, недостатъчното оборудване и остарелите производствени инсталации;
- Недостатъчното използване на научните достижения и новите технологии в подсектора;
- Високият процент на амортизация на риболовните кораби, възпрепятстващ добрата икономическа ефективност;
- Незадоволителният обем инвестиции в подмяната на риболовните уреди с по-селективни такива, в безопасността на риболовните кораби и осигуряването на по-благоприятни условия на труд;
- Неуредената възможност за дългосрочно ползване на водните обекти, което създава несигурност в рибопроизводителите и не стимулира инвестициите;
- Ограниченият район на плаване на голяма част от риболовния флот. Видно от информацията по-горе, българският риболовен флот се състои предимно от малки лодки, по-голямата част от които имат разрешение за плаване в рамките на зоната до 2 морски мили от брега;
- Застаряващата работна сила – средната възраст на заетите в подсектора има трайна тенденция към повишение.

След 2007 година секторът бележи развитие в своята история, като спазва основната стратегическа цел на Оперативна програма за развитие на сектор „Рибарство” 2007-2013 г., а именно превръщането на рибарството в конкурентоспособен, модерен и динамичен сектор, базиран на устойчиво развитие на рибарството и аквакултурата, както и подобряване качеството на живот в рибарските области. През програмен период 2007–2013 г. България за първи път прилага подкрепа за местно развитие от страна на Европейския фонд за рибарство. Създадени са и оперират шест местни инициативни рибарски групи (МИРГ), които обхващат териториите на 17 общини. В обхвата на МИРГ попадат над 4 053 km² и население от над 104 467 души, създадени са нови работни места.

Подобряване на пристанищните съоръжения и по-доброто използване на пространствата (производство на лед, снабдяване на санитарните зони и зони за безопасност, пространство за организиране на транспорт и т.н.) също бележи напредък в крайбрежните малки населени места в страната. Развитието на общото производство в аквакултурите е подкрепа на естествените популации и косвено допринасят за устойчивото състояние на риболовните дейности и увеличаване на работните места в различни райони на страната. Насочването на аквакултурите към неразработени производствени ниши като прибавянето на нови ценни видове с експортна насоченост към традиционното отглежданите и ориентирането към екологично производство на аквакултури, ще доведат и до подобряване на икономическите резултати на фермите за аквакултури и на баланса между вноса и износа на риба и рибни продукти, а оттам и до увеличаване на приходите на заетите в този подсектор. Подобряването на подсектора на преработвателната промишленост дава възможност за увеличаване на добавената стойност и създаването на нови работни места и развитие на множество малки населени места в страната ни.

Сектор „Рибарство и аквакултура“ осигурява значителен дял в местните икономики на регионално равнище, като допринася за развитието на преработващата промишленост и туризма. Българските власти полагат усилия, за да гарантират устойчивостта на риболова от икономическа и екологична гледна точка, като същевременно защитават интересите на потребителите и се съобразяват с нуждите на рибарите. Реформата на общата политика на ЕС в областта на рибарството, която влезе в сила през януари 2014 г., има за цел да подсили препитанието на занимаващите се с рибарство, като в същото време спре свръхулова и изчерпването на запасите, което е последица от него. Между 2014 и 2020 г. в рамките на Европейския фонд за морско дело и рибарство се финансират проекти, насочени към въвеждане на новаторски риболовни техники; създаване на нови пазари за морски храни и паралелно с това подобряване на качеството на живот в крайбрежните райони. Българският риболовен бранш се подпомага за да премине към устойчиви риболовни практики в крайбрежните райони и диверсификация на икономиката.

ИЗТОЧНИЦИ НА ИНФОРМАЦИЯ

Конвенция за биологичното разнообразие, ратифицирана със закон (обн. ДВ, бр. 22/15.03.1996 г.)

Конвенция за опазване на световното културно и природно наследство

Конвенция за опазване и използване на трансграничните водни течения и международните езера;

Конвенция за опазване на Черно море от замърсяване;

Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска конвенция);

Конвенция за опазване на мигриращите видове диви животни (Бонска конвенция);
Конвенция за международна търговия със застрашени видове от дивата флора и фауна (CITES).

Законодателство на Европейския съюз за опазване на природата, свързани със сектор Рибарство и аквакултури

Рамкова директива за Морска стратегия 2008/56/ЕС на Република България, с цел създаване на рамка за действие на Общността в областта на политиката за морска околна среда, РДМС) е поддържането или постигането на добро състояние на морската околна среда (ДСМОС) до 2020 г.

Директива на Съвета № 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна. Европейската Директива за местообитанията (92/43/ЕЕС), регламентираща запазването на природните местообитания и дивата фауна и флора, изисква страните членки на Европейския съюз да вземат адекватни мерки за поддържане или възстановяване на определени хабитати и видове като осигурят техния благоприятен конзервационен статус в рамките на естествения им район на разпространение (European Commission, 1992). За изпълнение на основната цел на Директивата за местообитанията се създава Европейската система от специални зони за опазване (СЗО), които заедно със специално защитените зони (СЗЗ) по Директивата за птиците оформят мрежата Натура 2000. Съгласно тази Директива, редица акватории от България са определени като територии със специален режим на защита, поради наличието на видове риби от значение за общността и описани в приложение 2 на Директивата. Ефективното управление на Защитените зони, съдържащи риби от Приложение 2, изисква създаването и прилагането на мониторингови програми, които да осигуряват адекватна оценка, както по отношение на техния конзервационен статус, така и по отношение на тяхното пространствено разпределение.

Рамкова директива за водите (РДВ) (Директива 2000/60/ЕС на Европейския Парламент и на Съвета, 2000). Общата цел на тази Директива е постигането на добро екологично състояние на повърхностните води.

Национално законодателство.

Закон за биологичното разнообразие (ЗБР), обн. ДВ бр. 77 от 09.08.2002 г., изм. и доп. ДВ бр. 98 от 27.11.2018 г. – транспонира основните принципи и изисквания от Директива за птиците и Директива за местообитанията. Законът регламентира изграждането на Националната екологична мрежа като част от европейската екологична мрежа Натура 2000.

Закон за рибарството и аквакултурите (ЗРА), обн. ДВ бр. 41 от 24.04.2001 г. изм. и доп. ДВ бр. 98 от 13.12.2019 г. регулира определянето на квоти; въвеждането на забрани за улов по време на размножаване, в определени обекти или зони от тях; въвеждането на временни забрани за улов при промяна в състоянието на запасите на някои видове риби; въвеждането на специфични забрани за ползването на уреди и средства за улов на риби; развитието на аквакултурите като мярка, ограничаваща натиска върху естествените ресурси.

Закон за водите (ЗВ) – обн. ДВ бр. 67 от 24.07.1999 г. изм. и доп. ДВ бр. 61 от 02.08.2019 г. регламентира ползването на водните ресурси за отглеждането на аквакултурите.

Закон за опазване на околната среда (ЗООС) – обн. ДВ бр. 91 от 25.09.2002 г. изм. и доп. ДВ бр. 81 от 15.10.2019 г. основен закон, разпоредбите на който намират развитие в редица специализирани закони като ЗБР и ЗРА.

Закон за ветеринарномедицинската дейност - обн. ДВ бр. 87 от 01.11.2005 г. изм. и доп. ДВ бр. 13 от 14.02.2020 г.

Закон за храните, обн. ДВ бр. 90 от 15.10.1999 г. изм. и доп. ДВ бр. 106 от 21.12.2018 г.